

ΖΑΚΥΝΘΟΣ

ΕΤΗΣΙΑ

ΑΝΑΦΟΡΑ

2023

*Προσπάθειες διατήρησης εντός του 2023 στο
βιότοπο ωοτοκίας της *Caretta caretta* στον
Κόλπο Λαγανά Ζακύνθου*

Αθήνα, Οκτώβριος 2023

ΑΡΧΕΛΩΝ, Σύλλογος για την
Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας

Copyright © 2023 από ΑΡΧΕΛΩΝ

Κανένα μέρος της παρούσας έκθεσης δεν μπορεί να αναπαραχθεί σε οποιαδήποτε μορφή ή με οποιοδήποτε μέσο χωρίς τη γραπτή άδεια του ΑΡΧΕΛΩΝ.

ΑΡΧΕΛΩΝ, Σύλλογος για την Προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας
Σολωμού 57
ΑΘΗΝΑ
ΤΚ 10432
Ελλάδα

Τηλ/Φαξ: 210 5231342
e-mail: info@archelon.gr
URL: www.archelon.gr

1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρουσία του ΑΡΧΕΛΩΝ στον κόλπο Λαγανά Ζακύνθου είναι συνεχής από τις αρχές της δεκαετίας του '80, πραγματοποιώντας ερευνητικές δραστηριότητες σχετικά με την παρακολούθηση και την προστασία της αναπαραγωγής των θαλάσσιων χελωνών, ενώ οι συστηματικές καταμετρήσεις φωλιών ξεκίνησαν το 1984.

Οι παραλίες ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας Καρέττα (*Caretta caretta*) στον κόλπο του Λαγανά έχουν ενταχθεί στην περιοχή GR2210002 «Κόλπος Λαγανά Ζακύνθου (Ακρωτήριο Γεράκι- Κερί) και νησίδες Μαραθονήσι και Πελούζο» του Ευρωπαϊκού δικτύου Natura 2000. Το 1999 οι παραλίες και ο θαλάσσιος χώρος συμπεριλήφθηκαν στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου (ΕΘΠΖ), που χαρακτηρίστηκε με Προεδρικό Διάταγμα που εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 1999 (ΦΕΚ 906Δ, 22-12-99, Τροποποίηση: ΦΕΚ 1272/Δ/27-11-03). Ο Φορέας Διαχείρισης (ΦΔ) του ΕΘΠΖ ιδρύθηκε το 2000, ενώ από το 2020, σύμφωνα με αλλαγές στην νομοθεσία, όλοι οι ΦΔ των προστατευόμενων περιοχών της χώρας έγιναν Μονάδες Διαχείρισης (ΜΔ), υπό την εποπτεία και τον συντονισμό του Οργανισμού Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΟΦΥΠΕΚΑ).

2 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Το πρόγραμμα για την παρακολούθηση και προστασία της ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας στη Ζάκυνθο πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα Μάιος – Οκτώβριος 2023 από ομάδα ερευνητών/εθελοντών και ολοκληρώθηκε με επιτυχία. Καταγράφηκαν περίπου 1870 φωλιές θαλάσσιων χελωνών, οι οποίες προστατεύθηκαν με τη συμβολή της ΜΔ.

Από τις αρχές του 2023 έως τις 15 Οκτωβρίου έχουν καταγραφεί 29 περιστατικά εκβρασμών θαλάσσιας χελώνας, από τα οποία 25 ήταν νεκρές και 4 τραυματισμένες/ασθενείς, ενώ τα 9 εντοπίστηκαν εντός της προστατευόμενης θαλάσσιας περιοχής του κόλπου Λαγανά. Η εξέταση των εκβρασμένων ζώων στην προστατευόμενη περιοχή έδειξε αλληλεπίδραση με την αλιεία σε 2 περιπτώσεις, καθώς και σημάδια τραυματισμών που προκλήθηκαν από σύγκρουση με σκάφη σε 2 περιπτώσεις.

Μέσω των δράσεων ευαισθητοποίησης του ΑΡΧΕΛΩΝ που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος, ενημερώθηκαν περίπου 43.000 επισκέπτες. Οι δράσεις ενημέρωσης του κοινού πραγματοποιήθηκαν στις παραλίες ωτοκίας, σε διάφορες τουριστικές μονάδες, στα τουριστικά σκάφη που δραστηριοποιούνται στην προστατευόμενη θαλάσσια περιοχή του κόλπου Λαγανά, καθώς και στον ενημερωτικό σταθμό του ΑΡΧΕΛΩΝ που βρίσκεται στην πόλη της Ζακύνθου.

Η ΜΔ εφάρμοσε μέτρα φύλαξης, περιπολίες επόπτευσης και την οριοθέτηση της ζώνης ωτοκίας στις παραλίες με σχοινιά. Το παρατηρητήριο πυροπροστασίας στην περιοχή πίσω από την παραλία Σεκάνια λειτούργησε με μέριμνα του WWF Ελλάς.

3 ΑΠΕΙΛΕΣ

Κατά τη διάρκεια της περιόδου ωοτοκίας του 2023 καταγράφηκαν αρκετά περιστατικά παραβίασης των υφιστάμενων μέτρων προστασίας, τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο χώρο. Το Λιμενικό Σώμα και η Αστυνομία είναι οι αρμόδιες αρχές για την επιβολή προστίμων στη θάλασσα και στις παραλίες αντίστοιχα, αλλά εμφανίστηκαν σε λίγα περιστατικά κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με αλλαγή της νομοθεσίας, το 2023 δικαίωμα αυτοψίας αλλά και επιβολής προστίμων απέκτησαν και οι φύλακες του ΕΘΠΖ εντός της περιοχής αρμοδιότητάς της ΜΔ. Το γεγονός ότι δεν επιβλήθηκαν πρόστιμα τόσο στο χερσαίο όσο και στο θαλάσσιο χώρο του ΕΘΠΖ από το προσωπικό της ΜΔ, καταδεικνύει την έλλειψη εκπαίδευσης και οργάνωσης όσον αφορά αυτή την κατά τα άλλα θετική εξέλιξη.

Συγκεκριμένα, στη θαλάσσια προστατευόμενη περιοχή, κατά τη διάρκεια της θερινής περιόδου του 2023 υπήρξαν καθημερινά περιστατικά παραβίασης του Προεδρικού Διατάγματος, δηλαδή υπέρβασης του ορίου ταχύτητας των 6 κόμβων (Ζώνες Β και Γ), μη συμμόρφωση με τη ζώνη μη αγκυροβολίας (Ζώνη Β), ενώ παρατηρήθηκαν και αρκετά περιστατικά εισόδου σκαφών στη ζώνη που δεν επιτρέπεται η παρουσία τους (Ζώνη Α). Επίσης δεν τηρούνταν οι κανόνες για την ορθή παρατήρηση των θαλάσσιων χελωνών που ισχύουν με απόφαση του Λιμεναρχείου Ζακύνθου. Καθώς δεν έχει τεθεί περιορισμός στον αριθμό των σκαφών στον κόλπο Λαγανά βάσει της φέρουσας ικανότητας της θαλάσσιας προστατευόμενης περιοχής από τις υφιστάμενες διατάξεις, ένας πολύ μεγάλος αριθμός σκαφών συνωστιζόταν καθημερινά για να παρατηρήσουν θαλάσσιες χελώνες οι επισκέπτες της περιοχής, με αποτέλεσμα να προκαλείται σημαντική όχληση στα ζώα.

Στις παραλίες ωτοκίας που είναι Περιοχές Προστασίας της Φύσης (σημειώνεται ότι στα Σεκάνια, που είναι Περιοχή Απόλυτης Προστασίας της Φύσης, δεν επιτρέπεται ανθρώπινη παρουσία) καταγράφηκαν παραβάσεις σχετικά με την υπέρβαση του αριθμού των επίπλων παραλίας και τη μη απομάκρυνσή τους τη νύχτα, περιστατικά ανθρώπινης παρουσίας τη νύχτα στην παραλία καθώς και ποδοπάτηση φωλιών από ανθρώπους που εισέρχονταν στην ζώνη φωλεοποίησης. Αναφορικά με την παρουσία τροχοφόρων και αλόγων οι ξύλινοι πάσσαλοι που τοποθέτησε στην είσοδο της παραλίας το προσωπικό της ΜΔ ήταν ένα απόλυτα επιτυχές μέτρο (μόνο 2 καταγραφές οχημάτων). Ωστόσο η τοποθέτηση των πασσάλων στα όρια της αμμοθινικής ζώνης δεν απέτρεψε την είσοδο τροχοφόρων και αλόγων στις αμμοθίνες, ασκώντας πιέσεις στην ευαίσθητη χλωρίδα του βιοτόπου.

Επιπλέον, για μία ακόμα χρονιά συνέχισαν να υπάρχουν απειλές με σοβαρές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στο βίοτοπο από παράνομες δραστηριότητες. Αυτές περιλαμβάνουν τον παλιό χώρο υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) που παραμένει χωρίς την προβλεπόμενη περιβαλλοντική αποκατάσταση και τον παράνομο δρόμο μεταξύ των παραλιών Δάφνης και Γέρακα. Περιλαμβάνουν επίσης τα αυθαίρετα κτίρια/κατοικίες στο Γέρακα και τα αυθαίρετα κτίρια/ κατοικίες στη Δάφνη, τα οποία λειτουργούν ως παράνομες επιχειρήσεις ενοικίασης καταλυμάτων, εστίασης και διασκέδασης. Οι τοπικές αρχές δεν έχουν εφαρμόσει τις υφιστάμενες διοικητικές αποφάσεις για την κατεδάφιση αυτών των παράνομων κατασκευών.

4 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Το πρόγραμμα συστηματικής καταγραφής της ωτοκίας των θαλάσσιων χελωνών Καρέττα στον κόλπο Λαγανά από τον ΑΡΧΕΛΩΝ είναι ένα από τα μακροβιότερα προγράμματα παγκοσμίως για το συγκεκριμένο είδος. Η ανάλυση παλαιότερων δεδομένων ωτοκίας από την περιοχή έχει καταδείξει τις επιπτώσεις της αύξησης της θερμοκρασίας σε αυτόν τον σημαντικό για τη Μεσόγειο πληθυσμό θαλασσίων χελωνών, ωστόσο δεν έχει παρατηρηθεί ακόμη κάποιο όριο στις θερμοκρασίες της άμμου που θα ήταν καταστροφικό για τα αυγά.

Η ανάλυση προηγούμενων δεδομένων έδειξε επίσης ότι, μετά την ίδρυση του ΕΘΠΖ, η συμβολή των επιμέρους παραλιών στην ωτοκία του είδους έχει αλλάξει. Συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια, η μέση συνεισφορά της παραλίας των Σεκανίων έχει μειωθεί με αντίστοιχη αύξηση της συνεισφοράς των παραλιών του Ανατολικού Λαγανά, του Καλαμακίου και του Γέρακα. Αυτή η μακροπρόθεσμη αλλαγή πιθανόν να αποδίδεται σε καλύτερα μέτρα προστασίας (φύλαξη, οριοθέτηση της ζώνης ωτοκίας, διαχείριση του εξοπλισμού των παραλιών) που εφαρμόζονται από τη ΜΔ του ΕΘΠΖ καθώς και από τις τοπικές επιχειρήσεις στις παραλίες αυτές. Ωστόσο, παρατηρείται σημαντική μείωση του αριθμού των φωλιών στις παραλίες του Μαραθονησίου και της Δάφνης, η οποία σχετίζεται με την όχληση του είδους από σκάφη στη θαλάσσια περιοχή του κόλπου και την ανεξέλεγκτη ανθρωπογενή πίεση αντίστοιχα.

Λαμβάνοντας υπόψη τη μακροχρόνια τάση του αναπαραγωγικού πληθυσμού, όπως προκύπτει από τις ετήσιες καταγραφές φωλιών επί 40 χρόνια, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο πληθυσμός της Καρέττα που ωτοκεύ στον κόλπο Λαγανά είναι σταθερός με έντονες ετήσιες διακυμάνσεις και συνεχίζει να αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους αναπαραγωγικούς πληθυσμούς στη Μεσόγειο.

Η Ζάκυνθος έχει αναχθεί σε κορυφαίο διεθνή τουριστικό προορισμό τα τελευταία 20 χρόνια. Ο αριθμός των τουριστικών καταλυμάτων και επιχειρήσεων στην Περιφερειακή Ζώνη του Θαλάσσιου Πάρκου αλλά και όλου του νησιού έχει πολλαπλασιαστεί. Ανάλογα έχουν αυξηθεί και οι αριθμοί επισκεπτών (λουόμενων και μη) στις παραλίες ωτοκίας και στα σκάφη που κινούνται στο θαλάσσιο χώρο για την παρατήρηση χελωνών.

Η διαρκής παρουσία του Φορέα Διαχείρισης/Μονάδας Διαχείρισης του ΕΘΠΖ και η μεγάλη προσπάθεια της ομάδας του ΑΡΧΕΛΩΝ και αυτή τη θερινή περίοδο εξασφάλισαν τη συνέχιση της μακροχρόνιας καταγραφής της ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας και την προστασία των φωλιών και των νεοσσών.

Ωστόσο, το ενδιαφέρον των τοπικών επιχειρήσεων, των ιδιοκτητών γης και των τοπικών αρχών να συνεργαστούν για την καλύτερη εφαρμογή της νομοθεσίας στο ΕΘΠΖ φαίνεται να είναι αρκετά χαμηλό. Τα μεγέθη επισκεψιμότητας στις παραλίες και τη θαλάσσια περιοχή του κόλπου Λαγανά και η απροθυμία τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας που επιδεικνύουν οι τοπικές αρχές και οι τοπικοί φορείς και επιχειρηματίες, αναδεικνύουν την ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των τοπικών φορέων, των αρχών και των επισκεπτών για την μεγάλη οικολογική αξία του ΕΘΠΖ. Επίσης, τα παραπάνω αναδεικνύουν την ανάγκη για μεγαλύτερη προσπάθεια σωστής διαχείρισης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και αποτελεσματικότερη φύλαξη.

Παρόλο που η Ζάκυνθος θα είχε σημαντικά οφέλη από μία προσέγγιση βιώσιμου τουριστικού προορισμού, δεν έχει γίνει γνωστή κάποια συντονισμένη προσπάθεια μεταστροφής στο θέμα αυτό.

Η προβληματική αυτή κατάσταση δεν διαφαίνεται ότι θα βελτιωθεί μέσω των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών και των Σχεδίων Δράσης (ΕΠΜ και ΣΔ) για τις περιοχές Natura 2000 που εκπονούνται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος. Τον Ιανουάριο του 2023 τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση η ΕΠΜ για τις προστατευόμενες περιοχές Ιονίων Νήσων, συμπεριλαμβανομένης και του Κόλπου Λαγανά Ζακύνθου, η οποία δίνει την εντύπωση ότι στοχεύει περισσότερο στην παγίωση της υφιστάμενης κατάστασης, παρά στην επίλυση των υφιστάμενων προβλημάτων και την αποτελεσματική προστασία του προστατευτέου αντικειμένου.

